

TÜRK VATANDAŞLARINA YÖNELİK VİZE ENGELİ VE AB'İN GEREKÇELERİ

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Analiz No : 2024 / 14

14.08.2024

Bugün Türk vatandaşlarının en fazla rahatsızlık duyduğu konulardan biri, Türk vatandaşlarına vize verilmesidir. Bu konu Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerine seyahat etmek isteyen Türk vatandaşları için uzun zamandır sorun teşkil eden önemli bir konudur. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Schengen vizesi için başvurduğu zaman randevu tarihinin dahi çok ileri bir tarihe (3-4 hafta sonrası) verilmesi ile başlayan umutsuzluğu, uçuş tarihine saatler kala bile vizenin çıkmayıp, uçuşlardan sonra verilen olumlu ya da olumsuz verilecek kararların stresi ile birleşmekte, en sonunda yüksek rakamlı vize başvuru ücretlerinin yanması ile sonuçlanmaktadır. Vize başvurusunda bulunan arasında başvurusu reddedilenlerin üç ay içinde itiraz hakkı bulunsa da sonucun değiştiği durumlara çok az rastlanmaktadır.

Türk vatandaşları, vize başvurusunda bulunurken Türkiye ile bağlarının ne kadar güçlü olduğunun test edildikleri bir süreçten geçmektedir. Çalıştıkları işler, gitmek istedikleri ülkelerde akrabaları olup olmadığı, banka hesaplarındaki paraya kadar sorguya çekilmektedir. Kimi mahrem olan bu bilgilerin ibraz edilmesine ek olarak, bir de vize için başvurulmuş aracı şirketlerin talep ettiği işlem ücreti vardır. Bu ücret ülkeden ülkeye değişiklik gösteriyor olsa da uygulamanın kendisi onur ve gurur kırıcıdır. Reddetme gerekçelerinde ile daha da ileri gidilmektedir. Örneğin, eğer banka hesabınızda olması gereken kadar meblağ bulunmuyorsa, çalıştığınız işin, o işten aldığınız izin belgesinin ya da daha da şaşırtıcısı, gideceğiniz ülkeden sizin adınıza özel davet mektubu varsa dahi bunu bir önemi yoktur. Siz potansiyel tehlikesinizdir. Vize almak için başvurulmuş ülkeye yerleşmeyeceğinizin garantisini vize kontrol merkezindekilere göre kimse veremez.

Bu durum her zaman böyle miydi?

Türkiyenin bugün içinde bulunduğu durum her zaman böyle değildir ama hiçbir zaman da

tamamen açık olmamıştır. Türkiye, Avrupa Konseyi kurulduktan üç ay sonra, Ağustos 1949da davet edilmiş ve teşkilatın kurucu üyeleri arasında sayılmıştır[1]. Bugün, Avrupa Konseyinin 46 üyesi bulunmaktadır. Tam 75 yıl önce kurulmuş Avrupa Konseyinin kuruluş prensipleri, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve çoğulcu demokrasi ilkelerini korumak ve güçlendirmek; ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı, sosyal dışlanma, uyuşturucu madde ve çevre konularındaki sorunlara çözüm aramak; Avrupa kültürel benliğinin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak[2] temelleri üzerine inşa edilmiştir. Buna göre, imza atılan en temel hususlardan biri, serbest dolaşım olanağıdır. 1960 yılında hemen hemen tüm Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üye ülkelerine vizesiz bir şekilde seyahat edilebilirken bu durum değişmiştir. AET üye devletlerinin Türkiye'ye vize uygulamamasının temel gerekçelerinden biri iş gücüne gereksinim duymalarıdır. Bu gereksinimleri büyük ölçüde Türkiyeden karşıladıktan sonra, çok sayıda Türkün de Avrupaya yerleşmesini takiben, zaten birbirine dahi bir zamanlar vize uygulayan Avrupalı devletler[3], Türklerin varlığından rahatsızlık duymaya başlamıştır. Bunların sonucu olarak, gerekçeler öne sürerek vize uygulamalarını yürürlüğe koymuşlardır. Bunlardan ilk ikisi bugün dahi Türkiye'nin iş ve beyin gücüne ihtiyaç duyan Almanya ve Fransadır.

Federal Almanya 1957 yılında imzalanan ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Avrupa Konseyi ülkelerinin büyük çoğunluğunun karşılıklı olarak vize uygulamasına son verdiği Avrupa Konseyi Üyesi Ülkeler Arasında Şahısların Serbest Dolasımı Anlaşmasını 9 Temmuz 1980 tarihinde Türk vatandaşları için askıya aldığı Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bildirmiştir.

Bildiride vize kararı, Bu tedbir, asayiş nedeniyle gerekli görülmüştür. İltica hakkını kötüye kullanıp, ikamet ve yerleşme hakkıyla ilgili düzenlemeleri ihlâl etmek niyetiyle Almanya Federal Cumhuriyetinin sınırlarından giriş yapan Türk uyrukluların sayısı 1980in ilk aylarında olağanüstü artış göstermiştir. Bu nedenle Almanya Federal Cumhuriyeti topraklarına girişin daha sıkı kontrol edilmesi kaçınılmazdır. Almanya Federal Cumhuriyeti üç yıllık bir sürenin ardından Türklere vize konusunu yeniden gözden geçirecektir. ifadeleriyle gerekçelendirmiştir[4].

Fransa tarafından Türkiye'ye vize uygulamasına geçiş süreci ise aşağıdaki gibidir:

30 Eylül 1980 tarihinde, Fransa Başbakanı Raymond Barre, Avrupa Konseyinde kendisine yöneltilen soruları yanıtlar. Sorulardan biri de Türkiye'ye yönelik alınan ani vize uygulaması kararıdır. Soru, milletvekili, Prof. Dr. Besim Üstünel tarafından,

Fransız Hükümetinin, Avrupa Konseyinin varlık nedeni olan anlaşmaların en azından ruhuna aykırı olarak ve neredeyse hiç önceden haber vermeksizin, 5 Ekim 1980 tarihinden itibaren Türk vatandaşlarına vize uygulamaya yönelik ani kararını göz önünde bulundurarak,

Fransa Cumhuriyeti Başbakanına, hükümetinin niyetinin, otuz yılı aşkın bir süredir Batı ittifaklarının bir parçası olan bir ülkeyi Avrupadan izole etmek ve Orta Doğu'daki son örnekte olduğu gibi tehlikeli bir duruma daha da itmek olup olmadığı, Batıya karşı geniş bir halk öfkesine neden olan ve özgürlük ve insan hakları ilkelerine dayalı işleyen bir demokrasiyi yeniden tesis etmek için Batı dayanışması arayan halihazır yetkililerin zaten

zor olan görevlerini daha da zorlaştıran bu vizeyi ne kadar süreyle uygulamayı öngördüğü ve aynı kısıtlamaları Fransaya işçi gönderen İspanya ve Portekiz gibi diğer üye devletlerin vatandaşlarına da uygulamayı planlayıp planlamadıkları sorulmuştur.

Fransa Başbakanı Raymond Barre şu cevabı vermiştir:

Portekizli göçmenlerle ilgili olarak, Fransada, Fransız vatandaşlarının sahip olduğu tüm haklardan yararlanan, sıcak bir şekilde karşıladığımız ve Fransaya hızla entegre olan çok büyük bir Portekiz kolonisi bulunmaktadır. Hiçbir aşamada Portekizden gelen göçe karşı harekete geçmeyi düşünmedik.

Fransanın göç politikasını gözden geçirdiği doğrudur. Peki neden? Çünkü artık yirmi yıl süren ve Fransaya iki milyondan fazla yabancı işçinin geldiği o ekonomik büyüme ve tam istihdam döneminde değiliz. Bununla birlikte, bayanlar ve baylar, Fransanın göçü durdurma çağrısında bulunurken, daha önce Fransaya gelen ve kalkınmasına katkıda bulunan yabancı işçileri asla sınır dışı etmeye çalışmadığını hatırlatmak isterim. Gelecekte de böyle bir niyeti olmayacaktır, zira refahının inşasına yardımcı olanlara şükran borçludur. Fransadaki yabancı işçilere, ekonomik durumun gerektirdiği şekilde alınıp atılacak köleler olarak bakmıyoruz.

Türkiyeden gelen göçmen işçilere gelince, Fransız Hükümeti Türk vatandaşlarına yeniden vize uygulamaya karar vermiştir.

Fransız Hükümeti'nin, 29 Haziran 1954 tarihinde Ankara'da teati edilen ve imzalanan kişilerin dolaşımına ilişkin mektupları 5 Ekim tarihinden itibaren geçerli olmak üzere geçici olarak askıya aldığı Türkiye Hükümeti'ne bildirdiğini hatırlatmak isterim.

Ayrıca, kişilerin dolaşımını düzenleyen 13 Aralık 1957 tarihli Avrupa Anlaşmasının 7. maddesi uyarınca, bu anlaşmanın 1. maddesinin 1. ve 2. fıkraları hükümlerini Türkiye bakımından askıya almak zorunda olduğunu Avrupa Konseyi Sekreteryasına bildirmiştir; bu tedbirin etkisi, Fransa'ya kısa süreli ziyaretlerde bulunan Türk vatandaşları için zorunlu vizenin yeniden uygulamaya konulmasıdır.

Fransız Hükümeti, bazı Avrupalı ortaklarının zorunlu vizeleri yeniden uygulamaya koyduğu bir dönemde bu adımı atmak zorunda kalmıştır. Fransız Hükümetinin kararını belirleyen başlıca unsur, kamu düzenine ilişkin mülahazalardır.

Fransız Hükümeti, ilk olarak, komşu ülkelerde iş bulamayan kaçak işçilerin Fransaya yasadışı yollardan çalışmaya gelmelerini engellemeyi amaçlamıştır, zira -az önce de hatırlattığım üzere- 1974 yılından bu yana yurtdışından göç askıya alınmıştır. İkinci olarak, siyasi çalkantıların yaşandığı bir dönemde, terör eylemlerinde bulunma ihtimali olan -ki son olarak Paristeki Türk Büyükelçiliği basın ataşesine (Kaynakta yanlış ifade edilmiştir. Doğru şekli: Yılmaz Çolpan, T.C. Paris Büyükelçiliği Turizm Ataşesi, saldırı tarihi: 22 Aralık 1979, Terör örgütü: JCAG/ARA) yapılan saldırı bu türden bir suçtur- ya da geçen hafta Strazburgda Avrupa Konseyi önünde düzenlenen türden gösterileri provoke etme ihtimali olan denetimsiz unsurların Fransaya girişini engellemeyi amaçlamıştır.

Türkiyenin diplomatik temsilciliklerinin saldırıya uğramasının sebebinin Türkiye (!) olduğu,

saldırıların Fransa tarafından aranması bir yana, ASALA teröristlerinin Fransa tarafından ödüllendirildiği de tüm tarafların malumudur. Bu gerekçenin öne sürülmesi, alttan alta 1915 olaylarının rövanşının alındığı ve Fransanın buna destek verdiği resmi kayıtlara geçmiştir.

Aynı gün yöneltilen diğer sorulara dönecek olursak, Senatör Metin Toker, Türkiyenin o dönem kısılcacında bulunduğu terör faaliyetleri ile ilgili olarak,

Son yıllarda Fransanın Türk diplomatlarına yönelik terör eylemlerinin merkezi haline geldiğini, teröristlerin hiçbirinin henüz yakalanmadığını ve hatta kimliklerinin bile tespit edilemediğini, bu eylemlerin sorumluluğunu açıkça üstlenen terör örgütüne karşı hiçbir işlem yapılmadığını ve bu durumdan açıkça cesaret alarak, Paris'teki Türk Büyükelçisinin hayatına mal olan saldırıdan başlayarak Türk diplomatlarına yönelik terörün rahatsız edici boyutlara ulaştığını ve endişe verici bir düzenlilikle meydana geldiğini kaydederek; Avrupa Konseyinin uluslararası terörizmle mücadeleye verdiği önemi göz önünde bulundurarak, Fransa Cumhuriyeti Başbakanına, Fransız Hükümetinin bu eylemleri önlemek ve sorumluları kovuşturmak için ne gibi önlemler almayı planladığını sormuştur.

Fransa Başbakanı Barre, bu soruyu mevzuatta herkes tarafından bilinenleri söyleyerek, geçiştirmiş, uzatmış ve Türkiye özelinde bir cevap vermekten imtina etmiştir:

Terörizm şu anda tüm demokratik uluslar için bir tehdit oluşturmaktadır ve dolayısıyla bu uluslar terörizmle etkin bir şekilde mücadele etmek için gerekli adımları atmalıdır.

Avrupa Konseyi bu amaçla 27 Ocak 1977 tarihli sözleşmeyi hazırlamıştır; bu sözleşme Fransa tarafından kabul edildiği gün imzalanmıştır. Fransa, terörizme karşı alınan önlemlerin etkili olması, ancak aynı zamanda insan haklarına ve özellikle de sığınma hakkına saygı göstermesi gerektiğini düşünmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalara özel ilgi duyduğumuzu açıkladığımız zaman da bunu söylemiştik. Şu anda Avrupa hukuk alanında çalışmaların nasıl ilerleyeceğini görmek için bekliyoruz. Yasal sınırlamaların savaş suçlarına uygulanamamasına gelince, bu konu Avrupa Konseyi tarafından 2 Şubat'ta kabul edilen savaş suçları ve insanlığa karşı suçların yasal sınırlamasına ilişkin 855 sayılı Tavsiye Kararında ele alınmaktadır.

[*] Nitekim Fransa, 26 Aralık 1964 tarihinde, insanlığa karşı işlenen suçlara yasal sınırlamaların uygulanamayacağına dair bir Kanun kabul etmiş, 2 Şubat 1971 tarihinde Federal Almanya Cumhuriyeti ile savaş suçlarının cezalandırılmasında yargı yetkisine ilişkin bir anlaşma imzalamış ve insanlığa karşı işlenen suçlar ve savaş suçlarına yasal sınırlamaların uygulanamayacağına dair 25 Ocak 1974 tarihli Avrupa sözleşmesini imzalayan ilk ülke olmuştur[5].

Vize ve terör konusu görüldüğü gibi iç içe geçmiş görünmektedir. Türkiyeye yönelik saldırılarda bulunanların adeta ödüllendirildiği, iş gücünden faydalandıkları Türkiyenin ise sorgusuz sualsiz ani kararlarla ve ikna edici olmaktan uzak gerekçelerle serbest dolaşım anlaşmasının dışında tutulduğu yine önyargılı bir dönem görülmektedir.

Günümüze dönecek olursak, ABnin Başkenti Brükselden davet aldığı halde kendilerine vize verilmeyen Türk gazeteciler gerçeği ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Vize ya

verilmemekte ya da toplantıların gerçekleşeceği tarihlerden sonraya kalmaktadır. Cansu Çamlıbelin konuya ilişkin kaleme aldığı makale ABnin durumunu açık bir şekilde sorgulamaktadır. Antetli, bayraklı ve üst düzey imzalı resmî belgeler sunulmasına rağmen gazeteci Özgür Ekşinin durumu örnek vaka teşkil etmektedir. Söz konusu toplantı sona erdikten 13 gün sonra bile Özgür Ekşinin vizesini, AB Delegasyonunun ısrarlarına rağmen, Belçika Başkonsolosluğu yetiştirememiştir. Cansu Çamlıbelin tespiti burada önem arz etmektedir. AB o kadar adil bir sisteme sahip ki, Kuralları herkese işletiyoruz, ABnin kendisine dahi ayrıcalık tanımıyoruz[6]. kuralcılığının ardına sığınmaktadır.

Yakın tarihten günümüze Türkiyenin vize konusunda karşılaştığı sorunlar günümüzde de devam etmektedir. ABde aşırı sağın güçlenmesi tüm bu tarihçeye bakıldığında normal karşılanmaktadır. Çünkü, Portekizli bir işçi orta Avrupaya kolaylıkla entegre olabilirken Türklerin bu konuda dönemin Başbakanı Barre için rahatsız edici tarafları bulunmaktadır. Bugün mümkünse az sayıda Türkün turizm amaçlı bile olsa AB sınırları içinde bulunması ihtimali gayet açıktır ki AB kurumlarını rahatsız etmektedir. Hiç şüphesiz, AB ülkelerinin vize uygulama yöntemleri, hangi gerekçe ile olursa olsun, gurur ve onur kırıcı bir noktaya ulaşmıştır. Aracı şirketlerin vize sürecindeki işlemler için talep ettikleri meblağlar ise dudak uçuklatacak bir noktaya varmıştır. Normal bir vize için başvuran bir Türk vatandaşı aracı firmaya da yüksek ücretler ödemekte ve sonuç olarak da anlaşılmayan, ikna edici olmaktan uzak gerekçelerle vize talebi reddedilmektedir. Netice itibariyle, geçmişte olduğu gibi bugün de Avrupa Türkiyeye yönelik sınırlamaları fırsat bulduğunda hayata geçirmekte tereddüt göstermemektedir.

Görsel: https://t24.com.tr/haber/ab-den-turkiye-ve-vize-serbestisi-aciklamasi,1129762#google_vignette

[1] Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states#:~:text=46%20Member%20States%20%2D%20Portal>.

[2] Avrupa Konseyi, https://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_tr.mfa

[3] Beck et al., *Changing Structure of Europe □ Economic, Social, and Political Trends* Minneapolis: University of Minnesota Press, 1971, p. 193.

[4] Türkiye □ Avrupa Birliği İlişkilerinde Önemli Tarihler, https://ab.gov.tr/siteimages/2017_08/kronoloji.pdf.

[5] Raymond Barre, Prime Minister of the French Republic, Speech Made To The Assembly
□ 30 September 1980, <https://assembly.coe.int/nw/xml/Speeches/Speech-XML2HTML-EN.asp?SpeechID=14>.

[6] Cansu Çamlıbel, Brükselde Türkiye diye bir tartışma kalmamış çok şükür, 26 Haziran 2024, T24, <https://t24.com.tr/yazarlar/cansu-camlibel/brüksel-de-türkiye-diye-bir-tartisma-kalmamis-cok-sukur,45379>.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "TÜRK VATANDAŞLARINA YÖNELİK VİZE ENGELİ VE AB'NİN GEREKÇELERİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2024 / 14. Ağustos 14. Erişim Haziran 28, 2026. <https://avimbulten.org/public/tr/Analiz/TURK-VATANDASLARINA-YONELIK-VIZE-ENGELI-VE-AB-NIN-GEREKCELERI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır